

33.005
Н-40

КАМОЛИДИН МАМАДАЛИЕВ

ЯНГИ АВЛЮД ЎҚУВ
АДАБИЁТЛАРИНИ
ЯРАТГИШНИНГ
МЕТОДИКАСИ ВА
АМАЛИЁТИ

34.005
№40.

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ
ЧИРЧИК ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

КАМОЛИДИН МАМАДАЛИЕВ

ЯНГИ АВЮД ЎҚУВ
АДАБИЁТЛАРИНИ ЯРАТИШНИНГ
МЕТОДИКАСИ ВА АМАЛИЁТИ

- 13783/74 -

- 13783/74 -

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TAILIM VAZIRLIGI CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

«MALIK PRINT CO»

ТОШКЕНТ

RESPUBLIKASI OLIY TAILIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

УДК: 37.005.336.2(075.8)
КБК: 74*73.365

Мамадалиев К.Р.

Янги авлод ўқув адабиётларини яратилишнинг методикаси ва амалиёти: “Математикани ўқитиш технологиялари ва лойиҳалаш” ўқув фани мисолида // Монография. — Тошкент. 2022. — 208 б.

1. Мамадалиев Камолiddин Раҳматуллоевич.

Монографияда янги очилган таълим йўналишлари мисолида ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш тамойиллари ва механизмлари, замонавий ўқув ва ўқув-ўқувчи адабиётларининг янги авлодини ва электрон дарсликларни яратишга қўйиладиган дидактик талаблар ҳамда Бошланғич таълим йўналишидаги фанларни электрон дарслигини яратиш ва уни ўқитиш методикаси берилган.

Монография ўзлуксиз таълим тизимининг барча бўғинларида фаолият олиб бораётган ўқитувчилар, шунинг таъқиқотчилар ҳамда соҳа мутахассисларига таълим-тарбияни ривожлантириши ҳамда ўқувчи шиланмаларни тақомиллаштиришида методологик асос вазифасини ўтайди.

**Педагогика фанлари доктори М.Тожиёвнинг
умумий таҳрири остида**

Тақризчилар:

З.Давронов – фалсафа фанлари доктори, профессор,

Б.Абдуллаева – педагогика фанлари доктори, профессор,

Мазкур монография Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти Илмий техник Кенгашининг 2021 йил 12 сентябрати 2-сонли Қарори билан нашрга тавсия қилинган.

ISBN 978-9943-8612-3-7

**Янги авлод ўқув адабиётларини яратиш – таълим сифати
ва самарадорлигининг кафолати
(Сўз боши ўрнида)**

Мамлакатимизда замонавий мутахассис кадрларга бўлган эҳтиёж кўндал-кўнга кучайиб бормоқда. Бу муаммони ижобий ечимини қил қилиш мақсадида, баркамол шахс ва етув мутахассисларни шакллантириш давлат сиёсати даражасига кўтарилидики, ҳаёти-миёнини барча жабахаларида бўлганидек, олий таълим тизимида ҳам улкан ислохотлар амалга оширилимоқда, бунда ўқув адабиётларининг янги авлодини, айниқса, электрон дарсликларни яратиш ва таълим жараёнинга кең жорий этилиши муҳим аҳамият касб этади.

Таълим тизимида юксак малакали, ижодкорлик ва ташаббускорлик қобилиятига эга, келажакда касбий ва ҳаётий муаммоларни мустақил ҳал қила оладиган кадрларни тайёрлашда таълим жараёнини замонавий педагогик, ахборот-коммуникация технологиялари асосида яратилган янги авлод дарслик ва ўқув адабиётлари билан таъминлаш муҳим аҳамиятга эга.

Айни пайтда, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фирмони ва 2011 йил 20 майдаги “Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1533-сонли, 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сонли ҳамда 2017 йил 27 июлдаги “Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодий соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3151-сонли

Қарорларини ижросини таъминлаш мақсадида таълим сифати ва самарадорлигини таъминлашга қаратилган бир қатор мевёрӣ-хуқуқий қоидалар ишлаб чиқилди ва уларни амалиётга киритиш олий таълим тизимини тубдан модернизация қилишни тўлиқ қаролатлайди.

Олий таълим тизимида таълим сифати ва самарадорлигини оширишнинг омилларидан яна бири инновацион таълим ва ахборот-коммуникация технологиялари асосида яратилаётган янги авлод ўқув ва ўқув-услубий адабиётларнинг савиясига боғлиқ бўлиб, аини пайтда, Ўзбекистон Республикаси Президентини Ш.Мирзиёев Ўзбекистон ўқитувчи ва мураббийларига йўллаган табригида "...ўқув-тарбия жараёнларида замонавий таълим ва ахборот технологияларини, янги ўқув методларини жорий этиш бўйича ҳали олдимизда кўплаб долзарб вазифалар турганини яхши англаймиз ва уларнинг ечими устида доим иш олиб борамиз" [6; 1-6.], деб таъкидлаб ўтдиллар ва бизга таълим соҳасида амалга ошириладиган ишларнинг мақсади, вазифалари ва йўналишларини белгилаб берди. Бу вазифаларни амалга ошириш, аввало, ўқитувчиға, унинг билими ва касб маҳоратининг шакллантилиш даражасига боғлиқ.

Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 5 январдаги "Ўзғужсиэ таълим тизимини дарслиқлар ва ўқув адабиётлари билан таъминлашни такомиллаштириш тўғрисида" 4-сонли қарор асосида ишлаб чиқилган "Ўзғужсиэ таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш концепцияси"нинг мақсади ўзғужсиэ таълим тизимининг барча таълим турлари учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш тамойиллари ва уларни тайёрлаш механизмларини белгилашдан иборатдир бўлиб, Ушбу концепцияси такомиллаштириш мақсадида олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан "Олий ва ўрта махсус, касб-хунаар таълими тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш Концепцияси", "Республика олий таълим тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодларини яратиш бўйича муаллифлар таркибини шакллантириш ва тасдиқлаш тартиби тўғрисида Низом" ва "Олий ва ўрта махсус, касб-хунаар таълими тизими учун ўқув адабиётларининг янги авлодини яратишга қўйиладиган Таалаблар" лойиҳалари ишлаб чиқилди.

Уларда ёшлар онгига миллий ғояни сингдириш, баркамол

авлодни тарбиялаш, таълим билан ишлаб чиқариш интеграциясини кучайтириш, замонавий педагогик ва ахборот-коммуникация техно-логийлари ҳамда илм-фан ютуқларини кенг тартиқ этилишига хизмат қиладиган янги авлод ўқув адабиётларини яратишда ушбу жикитларига алоҳида этиборни қоратилди. Янги авлод ўқув ада-биётларини яратишга қўйиладиган талаблар қўйидагилардан иборат. Хусусан:

- мавзуларнинг услубий кетма-кетлиги, илмийлиги, юксак маънавиятга эга баркамол авлодни тарбиялашга қаратилиши;
- тирлиши;
- мамлакатимиз мустақиллигини мустаҳкамлашга, миллий ғояни ёшлар онгига сингдирилишига, ватанпарварлик, туйғуларини шакллантиришга қаратилиши;
- республикамизнинг ижтимоий-иқтисодий салоҳияти барқарор ривожланиши учун таълим, фан ва ишлаб-чиқаришдаги сўнги ютуқларини ёритилиши;
- мала, рангли безаклар, киллострациялар ва шу кабилар) си-фати;

• ечилиш қарашлар, бурунги услублар эскириб қолмоқда. Ҳаёт эса билдиш ҳар соҳада замон билан ҳамнафас, ҳамқадам бўлишни талаб этмоқда. Бутун таълим муассасаларида ўтиладиган барча жамийки фанлар бўйича дарслиқ ва қўлланмаларнинг янги авлодини яратиш кўнининг долзарб масалаларидан биридир. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Китоб махсуслогларини нашр этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғиб қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури тўғрисида"ги ПК-3271-сонли Қарори шу йўналишга хизмат қилади. Қарорда мактабгача ва умумий ўрта таълим, ўрта махсус касб-хунаар таълим муассасалари ўқувчилари, олий таълим муассасалари талабаларининг мутолаа маданияти, китобхонлик кўникмаларини шакллантириш бўйича янги авлод методик тавсиялар ишлаб чиқиш вазифалари қўйилди.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан олий таълим йўналишлари ва мутаҳассисликларининг Классификатори янги тахрирда тайёрланиб, давлат рўйхатидан ўтказилди[27]. Унга киритилган ўзгарттиришлар бўйича олий таълим йўналишлари ва мутаҳассисликларининг Давлат таълим стандартлари агрега-

цияланиб тақомиллаштирилди, олий таълим тизимида илм-фан натижаларини амалиётга қўллаш, замонавий педагогик ва ахборот технологияларини таълим жараёнига татбиқи борасида бир катор ишлар амалга оширилди. Педагогика таълим соҳасининг янги очилган фанларни ўқитиш методикаси бўйича таълим йўналишлари давлат таълим стандартлари асосида амалий кўникмаларга эга бўлган мутахассисларни тайёрлашни тақомиллаштириш, янги таълим йўналишларига киритилган фанлардан дарслик, ўқув қўлланма, ўқув-услубий мажмуилар мазмунини модернизациялаш ва электрон дарсликлар яратиш ҳамда амалиётга кенг тадбиқ этиш чоралари кўрилди.

Шунга асосан, Давлат таълим стандарти, маляка талаблари, фан дастури, ўқитиш методикаси, дидактик талаблар, педагогик технология ва мажму (системали) ёндошувга мувофиқ яратилган, иқтисодий ва ижтимоий соҳалардаги янгиликлар жорий этилган, илм-фан, техника ва технологияларнинг сўнги ютуқлари тўлиқ ёритилган, таълим олувчилар томонидан тегишли фан асосларининг мукаммал ўзлаштири олиш имконини берувчи ҳамда турдош таълим йўналишларида ҳам фойдаланиш имкониятлари ҳисобга олинган замонавий ўқув ва ўқув-услубий адабиётининг янги авлодини яратиш куннинг долзарб масалаларидан бирига айланди. Бу вазифанинг асосий ечимларидан бири замонавий ўқув ва ўқув-услубий адабиётларининг янги авлодини яратиш ва таълим-тарбия жараёнига кенг тадбиқ қилишдир.

Ушбу монография ЁА1-012 – Узлуксиз таълим янги авлод ўқув адабиётлари ва унинг электрон дарслигини яратишнинг методикаси (“Ўқитиш технологиялари ва лойihalаштириш” фани мисолида) мавзусидаги ёш олимлар амалий лойиха натижалари асосида шакллантирилган бўлиб, янги очилган таълим йўналишлари мисолида ўқув адабиётларининг янги авлодини яратиш тамойиллари ва механизмлари, замонавий ўқув ва ўқув-услубий адабиётларининг янги авлодини ва электрон дарсликларни яратишга қўйилаётган дидактик талаблар ҳамда Бошланғич таълим йўналишидаги фанларни электрон дарслигини яратиш ва уни ўқитиш методикаси берилган.

Мен ўйлайманки, ушбу монография Узлуксиз таълим тизимининг барча бўғинларида фаолият олиб бораётган ўқитувчилар, илмий

таълимкорчилар ҳамда соҳа мутахассисларига таълим-тарбияни ривожлантириш ҳамда услубий ишланмаларни тақомиллаштиришда методологик асос вазифасини ўтайди.

Мамаражаб Тожиёв,
педагогика фанлари доктори,
Турон академияси академиги,
Халқаро педагогика фанлари
академияси мухбир аъзоси.